UNIVERZA V LJUBLJANI

EKONOMSKA FAKULTETA

DIPLOMSKO DELO

PRIMERJALNA ANALIZA ŠPANSKEGA EKONOMSKEGA SISTEMA

Ljubljana, november 2011 BARBARA KADIVNIK

IZJAVA

Študent/ka _____ izjavljam, da sem avtor/ica tega diplomskega dela, ki sem ga napisal/a pod mentorstvom _____ , in da v skladu s 1. odstavkom 21. člena Zakona o avtorskih in sorodnih pravicah dovolim njegovo objavo na fakultetnih spletnih straneh.

V Ljubljani, dne_____ Podpis: _____

KAZALO

UVOD **1**

1 EKONOMSKI SISTEMI **1**

1.1 Klasifikacije ekonomskih sistemov 1
1.2 Institucionalna področja ekonomskih sistemov 2
1.3 Komplementarnost institucionalnih področij 5

2 OPREDELITEV EKONOMSKIH SISTEMOV **6**

2.1 Anglosaksonski ekonomski sistem 6
2.2 Skandinavski ekonomski sistem 7
2.3 Kontinentalni ekonomski sistem 8
2.4 Azijski ekonomski sistem 9
2.5 Mediteranski ekonomski sistem 11

3 PRIMERJALNA ANALIZA ŠPANSKEGA EKONOMSKEGA SISTEMA **12**

3.1 Zgodovinski razvoj španskega gospodarstva 12
3.2 Primerjalna analiza španskega ekonomskega sistema znotraj skupine mediteranskih držav 16
3.3 Primerjalna analiza španskega ekonomskega sistema z glavnimi predstavniki drugih ekonomskimi sistemov 17
3.3.1 Primerjava na trgu blaga 17
3.3.2 Primerjava trga dela 18
3.3.3 Primerjava finančnega sistema 20
3.3.4 Primerjava sistema socialne varnosti 20
3.3.5 Primerjava izobraževalnega sistema 21

SKLEP **23**

LITERATURA IN VIRI **25**

KAZALO TABEL

Tabela 1: Anglosaksonski ekonomski sistem glede na pet institucionalnih področij 7
Tabela 2: Skandinavski ekonomski sistem glede na pet institucionalnih področij 8
Tabela 3: Kontinentalni ekonomski sistem glede na pet institucionalnih področij 9
Tabela 4: Azijski ekonomski sistem glede na pet institucionalnih področij..... 10
Tabela 5: Mediteranski ekonomski sistem glede na pet institucionalnih področij 11

KAZALO SLIK

Slika 1: Stopnja regulacije, merjena s kazalniki uravnavanja trga blaga od 0 do 6 (2008) ... 17
Slika 2: Direktne tuje investicije (2006–2008) v izbranih državah..... 18
Slika 3: Regulacija na področju zaposlovanja v letu 2009..... 19
Slika 4: Stopnja brezposelnosti v obdobju 2007–2010 v izbranih državah 19
Slika 5: Izdatki za socialno varnost v obdobju 2005–2008 merjeni v evrih na prebivalca 21
Slika 6: Zasebni izdatki za izobraževanje v odstotku BDP-ja v obdobju 2005–2007..... 22
Slika 7: Odstotek ljudi v državi na posamezni stopnji izobraževanja v letu 2007 22

UVOD

V diplomskem delu bom podrobneje obravnavala mediteranski ekonomski sistem, ki je eden izmed petih oblik kapitalističnih ekonomskih sistemov, v katere delimo gospodarstva po svetu. Da bodo značilnosti še bolj poudarjene, ga bom predstavila skozi špansko gospodarstvo, saj je Španija tipičen predstavnik mediteranskega ekonomskega sistema.

V prvem poglavju analiziram pet institucionalnih področij (trg blaga, trg dela, finančni sistem, sistem socialne varnosti in izobraževalni sistem), na osnovi katerih lahko analiziramo in medsebojno primerjamo različne ekonomske sisteme po svetu. S teoretično podlago pridobljeno v tem poglavju, bom v nadaljevanju podrobneje analizirala špansko gospodarstvo.

V drugem poglavju bom predstavila pet kapitalističnih ekonomskih sistemov: anglosaksonski, skandinavski, kontinentalni, mediteranski in azijski. Opredelila in opisala bom glavne značilnosti posameznega ekonomskega sistema skozi posamezna institucionalna področja in navedla tipične države predstavnice posameznega ekonomskega sistema.

Ker predpostavljam, da je Španija tipičen mediteranski ekonomski sistem, bom v tretjem poglavju najprej predstavila zgodovinski razvoj španskega gospodarstva. Začela bom z opisom razmer od časa kolonialnih osvajanj do prve svetovne vojne, potem sledi obdobje pred »frankizmom«, obdobje generala Franca, ter prehod v obdobje tranzicije in obdobje vključevanja Španije v evropske integracije.

Prvi cilj moje diplomske naloge je pokazati, da je Španija tipičen predstavnik mediteranskega ekonomskega sistema. Zato bom najprej povzela glavne značilnosti španskega ekonomskega sistema ter po posameznih institucionalnih področjih primerjala Španijo z ostalimi državami predstavnicami mediteranskega ekonomskega sistema.

Drugi cilj diplomske naloge je primerjati Španijo kot tipično predstavnico mediteranskega modela z državami, ki so tipične predstavnice preostalih štirih tipov kapitalističnih ekonomskih sistemov. Primerjalna analiza bo potekala skozi analizo petih institucionalnih področij, pri čemer bom kot predstavnice preostalih štirih ekonomskih sistemov obravnavala Veliko Britanijo (anglosaksonski), Švedsko (skandinavski), Nemčijo (kontinentalni) in Japonsko (azijski).

1 EKONOMSKI SISTEMI

1.1 Klasifikacije ekonomskih sistemov

Ekonomske sisteme definiramo z različnih zornih kotov in za različne potrebe. Černe (1981, str. 103), v delu Splošna teorija ekonomskega sistema družbe, navaja različne opredelitve:

- Z vidika funkcioniranja je opredeljen kot celota ekonomskih odnosov, ki omogočajo kombinacijo sredstev in dela ter posledično produkcijo dobrin, ki zadovoljujejo potrebe družbe.
- Po alokacijski funkciji je ekonomski sistem trajno urejena celota ekonomskih odnosov, v okviru katerih družba alocira produkcijske faktorje med različne zaposlitve, glede na razmerje med stroški in koristmi.

- Z zgodovinskega vidika je ekonomski sistem opredeljen kot celokupnost ekonomskih kategorij, ki razlagajo metode in mehanizme funkcioniranja gospodarstva v okviru neke zgodovinsko pogojene ekonomske strukture družbe.

Ekonomski sistem, v splošni in neformalni definiciji, je urejena celota ekonomskih kategorij, s katerimi teoretično predstavljamo urejenost gospodarstva in način gospodarjenja.

Možnih je torej več različnih opredelitev ekonomskih sistemov. V nadaljevanju bom predstavila nekaj različnih klasifikacij ekonomskih sistemov. Dahl in Lindblom (1953) jih razvrščata glede na cenovni sistem, hierarhijo, vladno ureditev in trgovanje države. Vsak od naštetih sklopov je kompleksen in posamezne države oz. gospodarstva delajo na lastni fleksibilnosti in dinamičnosti kombinacije ter s tem izoblikujejo lasten ekonomski sistem.

Gardner (1998) ekonomske sisteme opredeljuje glede na vrsto lastništva proizvodnih dejavnikov (fevdalizem, socializem, kapitalizem), način koordiniranja gospodarstva (tradicionalen, tržen, planski), način motiviranja (prisilno, materialno, moralno) ter zastavljene cilje (individualni cilji posameznikov, država blaginje, merkantilizem).

Holesovsky (1977) deli ekonomske sisteme v tri sklope: splošne modelne tipe, sisteme specifične za posamezne države in nacionalna gospodarstva držav v vseh njihovih konkretnostih. Zagovarja, da ima vsako gospodarstvo lasten specifičen ekonomski sistem.

Hall in Soskice (2001) sta opredelila dva skrajna kapitalistična ekonomska sistema: na eni strani liberalen trg v gospodarstvu in na drugi koordiniran trg gospodarstva. Pri opredelitvi posameznih gospodarstev, kateremu sistemu so bližje, si pomagamo z analizo petih področij v državi: industrijski odnosi, izobraževanje, korporativno upravljanje, ureditev podjetij in njihova povezava s trgom ter način kadrovanja v podjetjih.

Amable (2003) je kapitalistične ekonomske sisteme opredelil na podlagi petih institucionalnih področij. Amablova analiza se nanaša na pomen institucij, ki so ključne za gospodarski razvoj države. Z analizo trgov blaga, dela, financ, socialne varnosti in izobraževanja, se na podlagi empiričnih rezultatov preučuje medsebojni vpliv trgov in splošno primerja uspešnost gospodarstva med državami. V nadaljevanju bom analizirala gospodarstva in njihova posamezna področja po vzoru Amablove opredelitve v 5 tipov ekonomskih sistemov: anglosaksonskega, skandinavskega, kontinentalnega, mediteranskega in azijskega.

1.2 Institucionalna področja ekonomskih sistemov

Za lažjo opredelitev in primerjalno analizo ekonomskih sistemov, ki sledi v kasnejših poglavjih diplome, bom v tem podpoglavju najprej podrobno predstavila različna institucionalna področja ekonomskih sistemov.

a) Trg blaga

Trg je v skladu s poslovno-ekološko opredelitvijo družbeni prostor, kjer se alokacija virov dogaja na podlagi strategiziranja različnih družbenih akterjev, kjer se hkrati vršita konkurenca in sodelovanje, uporaba in izraba moči, kjer je »demokratična« moč potrošnika omejena in

kjer igra regulacija pomembno vlogo. Cene so posledica strukture oziroma organizacije trgov in ne obratno. Na tako opredeljenem trgu postane zelo pomembno proučevanje odnosov in moči različnih dejavnikov (Jaklič, 2009, str. 29).

Skupno stopnjo regulacije v državah sestavljajo tri regulatorna področja. Prvo obsega državni nadzor, ki odraža stopnjo vpliva države na odločitve preko javnega lastništva, cenovnega nadzora in drugih oblik državnega reguliranja. Drugo področje predstavljajo ovire za vstop novih podjetij na trg (npr. stopnja dostopnosti do informacij o obstoječih predpisih, splošnih ali panožnih administrativnih pogojev za vstop podjetij na trg in ostalih predpisih, ki ovirajo vstop na trg). Tretje področje pa se nanaša na ovire v mednarodni trgovini in investicijah, ki predstavljajo ovire tujim lastnikom podjetij ter carinske in necarinske ovire za trgovino.

Države lahko delimo glede na višino regulacije v tri skupine: države z nizko stopnjo protikonkurenčnih omejitev, države z visoko stopnjo konkurenčnih omejitev in tiste, ki imajo povprečno stopnjo regulacije. Stopnja regulacije vpliva na raven konkurence. Prisotna je v vseh sistemih, v liberalnih manj kot v koordiniranih, namenjena pa je predvsem izboljšanju funkcioniranja tržnih ekonomij. Regulacijo trga delimo na notranjo, ki obsega državni nadzor, ovire za podjetništvo in ovire za konkurenco ter na zunanjo, ki obsega ovire za mednarodno trgovino in neposredne tuje investicije.

b) Trg dela

Splošno lahko trg dela definiramo kot okolje, kjer se srečujejo iskalci zaposlitve z znanji, veščinami in delovnimi izkušnjami ter delodajalci, ki iščejo kandidate za prosta delovna mesta.
Trg dela kot institucionalno področje preučujemo v treh sklopih: varovanje zaposlenosti, plačna pogajanja in industrijski odnosi ter zaposlitvena politika.

Varovanje zaposlenosti se odraža s stopnjo fleksibilnosti. Že v času naftnega šoka v sedemdesetih letih so ugotovili, da v razmerah rigidnega trga dela prihaja do večje strukturne brezposelnosti kot v razmerah fleksibilnega trga, kajti fleksibilnost omogoča lažjo prilagoditev spremembam z minimalnim zvišanjem brezposelnosti.

Amable (2003, str. 137) opredeljuje plačna pogajanja in industrijske odnose na tri načine: nasprotovanja, množična pogajanja in neokorporatizem. Za nasprotovanja je značilna navzkrižnost interesov med kapitalom in delom, z množičnim pogajanji se preprečujejo poteze, ki bi bile vzajemno škodljive, neokorporatizem pa temelji na dolgoročnih konceptih s pozitivno vsoto vseh vpletenih v pogajanja, kajti zahteva centralizacijo in vključuje organizacijo interesov ter institucionalno podporo države.

Države imajo različno stopnjo vpletenosti na trg dela. S programi uravnavajo stanje na trgu, in sicer na področjih zaposlovanja, s programi za invalidne osebe, z nadomestili v času brezposelnosti, s programi za mlade ... Namen vseh omenjenih aktivnosti je spodbujanje zaposlenosti in nadzor nad delovanjem trga dela.

c) Finančni sistem

Finančni sistem obravnava pretok kapitala med varčevalci in investitorji, ki je lahko neposreden ali pa posreden preko posrednikov. Preučujemo jih na globalni ravni, regionalni

ali nacionalni ravni. Definiramo jih lahko tudi kot kombinacijo različnih kompleksnih in med seboj povezanih finančnih institucij, trgov, instrumentov, nalog in transakcij.

Finančni sistemi se delijo na bančno temelječe sisteme, kjer imajo pomembno vlogo banke in sisteme, ki temeljijo na finančnih trgih, kjer so pomembni institucionalni investitorji. V državah, ki imajo bančno temelječe finančne sisteme, banke sodelujejo pri posredovanju prenosa sredstev podjetjem in so nasploh zelo povezane s podjetji. V sistemih, ki temeljijo na finančnih trgih, pa so prisotna finančna posredništva preko institucionalnih investitorjev, zaradi česar države dobivajo značilnosti tržno temelječega sistema.

Pri analiziranju finančnega sistema ima pomembno vlogo tudi vrsta lastništva in nadzor v podjetjih. Razlikujemo med razpršenim lastništvom, ki bolj prevladuje v državah s tržno naravnanim sistemom kot je v Veliki Britaniji in med koncentriranim lastništvom, ki prevladuje v kontinentalnih državah Evrope.

d) Sistem socialne varnosti

Stanovnik (1998, str. 133) sistem socialne varnosti definira kot javne izdatke za izobraževanje, zdravstveno zaščito, stanovanjsko oskrbo, pokojnine, nadomestila za brezposelnost ter druge oblike dohodkovnih nadomestil in socialnih storitev.

Sistemi socialne varnosti se sicer razlikujejo glede na obseg in kvaliteto ugodnosti, ki jih dajejo, vendar jih ponavadi delimo v tri modele po Esping-Andersenu (1991):

- Države s konzervativnim modelom (Bismarckov model). Zanje je značilno, da zagotavljajo veliko pravic iz sistema socialne varnosti, vendar pa niso zagotovljene vsem enako, kajti zagotovljene pravice so odvisne od višine prispevka posameznika. Vzpodbuja se izobraževanje in posledično čim boljša zaposlitev, s čimer si posameznik s plačevanjem večjega prispevka zagotovi več pravic iz sistema socialne varnosti. Med države s konzervativnim modelom uvrščamo na primer Slovenijo in Nemčijo.

- Države s socialdemokratskim modelom (skandinavski model). V njih je prisoten visok obseg državnega intervencionizma, kajti sistem se polni pretežno z davčnimi prihodki. Obseg pravic je visok in zaradi davčnega financiranja tudi v veliki meri univerzalen, saj jih prebivalci pridobijo že z državljanstvom. Pogoja, da sistem funkcionira sta polna zaposlenost in zaupanje državljanov v stabilnost sistema. Socialdemokratski model prevladuje v Skandinavskih državah.

- Države z liberalnim modelom (Beveridgeov model). Pri teh davki predstavljajo relativno pomemben del financiranja sistema, prispevki pa so nizki. Ker sistem zagotavlja zelo malo pravic iz sistema socialne varnosti, vzpodbuja ljudi k iskanju zaposlitve in zagotavljanja osebne blaginje. Pravice se zagotavljajo glede na višino dohodka in premoženjskega stanja. Države, kjer najdemo izrazit liberalni model so Anglija, ZDA, Kanada in Avstralija.

e) Izobraževalni sistem

Avtorja Bowman in Anderson (Senjur, 2002, str. 292) sta na podlagi meddržavnih primerjav ugotovila, da sta kvaliteta in obseg izobraževanja v posamezni državi povezana z gospodarskim razvojem, sta od njega odvisna in na njega vplivata.

Ker ima vsaka država specifičen izobraževalni sistem, ponavadi različne države med seboj primerjamo po naslednjih kriterijih: izdatki, namenjeni za izobraževanje, izobrazbena struktura populacije, profili znanj in pomen vseživljenjskega izobraževanja v državi.

Pri analizi količine izdatkov države za izobraževanje lahko ugotovimo, če je za posamezno gospodarstvo značilno javno financiranje, zasebno financiranje ali pa se država nahaja nekje vmes med obema načinoma.

Izobrazbena struktura populacije nam pokaže populacijo v deležih po posamezni stopnji izobrazbe. Po raziskavah sodeč, je produktivnost gospodarstva povezana s trajanjem šolanja. Ljudje s terciarno izobrazbo naj bi bili bolj produktivni, kar posledično za državo pomeni večjo gospodarsko rast.

Profili znanj se pogosto delijo na splošno in specifično znanje. Izobraževalni sistemi v Skandinavskih državah dajejo večji poudarek na specifično znanje, medtem ko je za večino mediteranskih držav značilen poudarek na splošnem znanju.

Kazalnik za primerjavo izobrazbene kulture je tudi vseživljenjsko izobraževanje, ki v zadnjih letih pridobiva na vrednosti, saj se čedalje več ljudi izobražuje tudi v kasnejših življenjskih obdobjih, predvsem zaradi tehnoloških napredkov in potrebe po fleksibilnosti delovne sile.

1.3 Komplementarnost institucionalnih področij

Posamezno opisana institucionalna področja se med seboj prepletajo. Povezav je veliko, v nadaljevanju pa bom omenila le nekaj relacij med opisanimi petimi institucionalnimi področji.

V ekonomskih sistemih, kjer je nizka stopnja državne regulacije, je ponavadi trg blaga odprt za tujo konkurenco in investicije. Ker so vpleteni tuji investitorji, v podjetjih prihaja do razpršenega lastništva in zaradi večjega števila manjših investitorjev, tudi do visoke zaščite njihovih pravic. Nizka regulacija pa ima prav tako vpliv na trg delovne sile, kjer je posledično nizka varnost zaposlitve in potreba po fleksibilnost in mobilnosti v zaposlovanju. Zaradi nizkega državnega reguliranja, je zagotovljena nizka stopnja socialne varnosti in so si ljudje primorani sami zagotoviti osebno blaginjo. Podobno je tudi z izobraževanjem, ki se pretežno financira z zasebnimi izdatki.

Če je visoka stopnja državne regulacije v ekonomskem sistemu in država ovira vstop tuji konkurenci in investicijam, pridobivajo na moči domače banke in se izoblikuje bančno temelječ finančni sistem, lastništvo se bolj koncentrira. Država posega tudi na trgu dela in z različnimi ukrepi drži brezposelnost na nizki ravni, s pobiranjem davkov in prispevkov pa skrbi za socialno varnost prebivalstva. Delež pobranih davkov in dajatev država lahko razporedi tudi za izobraževanje in s tem poskrbi za kvaliteto in večji obseg izobraževanja, kar posledično zaradi bolj izobraženih ljudi, privede do večje produktivnosti gospodarstva.

Lahko pa je kljub visoki državni regulaciji na trgu blaga država na drugih področjih malo vpletena v delovanje sistema. Kar pomeni, da je zaradi vpletenosti na trgu blaga vstop tuji konkurenci otežen in prevladujejo domača večja podjetja, ki zagotavljajo varno zaposlitev, na finančnem trgu se povezujejo z bankami, kar privede do bančnega sistema. Se pa država ne vpleta v izobraževalni in socialni sistem, kar privede do nizke stopnje socialne varnost, ki si jo morajo prebivalci zagotavljati v veliki meri sami, prav tako pa je tudi malo javnih izdatkov za izobraževanje, zato je poudarek na zasebnem financiranju in izobraževanju znotraj podjetij.

2 OPREDELITEV EKONOMSKIH SISTEMOV

V prvem poglavju sem najprej opredelila ekonomske sisteme, navedla različne avtorje, kako jih opredeljujejo ter v nadaljevanju podrobneje opisala glavna institucionalna področja, ki sestavljajo in opredeljujejo ekonomske sisteme. Glede na to, bom v nadaljevanju opredelila in predstavila glavne značilnosti petih tipičnih ekonomskih sistemov: anglosaksonskega, skandinavskega, kontinentalnega, mediteranskega in azijskega.

2.1 Anglosaksonski ekonomski sistem

Anglosaksonski ekonomski sistem, imenovan tudi tržno temelječ ekonomski sistem je značilen za Veliko Britanijo, ZDA, Kanado in Avstralijo. V tem sistemu najdemo visoko stopnjo liberalizacije na vseh področjih.

Trg blaga je prostokonkurenčen, saj dovoljuje tujo konkurenco in vlaganja, konkurenca na trgu se oblikuje na podlagi cene, s strani države pa je nizka stopnja regulacije, kar pomeni da se trg v veliki meri uravnava sam.

Prav tako je na trgu dela, kajti varnost zaposlitve je nizka, visoka je fleksibilnost pri zaposlovanju, obenem pa tudi visoka mobilnost zaposlenih. Značilna je decentralizacija pogajanj o plačah in neaktivna politika zaposlovanja.

Finančni sistem je tržno usmerjen, pomembno vlogo imajo institucionalni investitorji: pokojninski skladi, zavarovalnice in investicijski skladi, ki so usmerjeni v nakup dolgoročnih vrednostnih papirjev podjetij in države. Davis (2001, str. 2) ugotavlja, da je v teh državah delež finančnega posredništva v porastu, lastništvo je precej razpršeno, zato so podjetniške strategije ponavadi kratkoročne, cilj podjetij pa je doseganje predvsem kratkoročnih dobičkov.

Sistem socialne varnosti v anglosaksonskem sistemu je po Espingu in Andersenu (1991) tipični liberalni sistem, pri katerem je socialna varnost zelo nizka, kajti sistem podpira le najrevnejše. Posamezniki so si s pomočjo dobro razvitega finančnega sistema primorani sami zagotoviti osebno socialno varnost in čimprejšnjo zaposlitev.

Prav tako je tržno usmerjen tudi izobraževalni sistem, saj je zasebni sektor glavni investitor v izobraževanje. Dobro razvit finančni sistem omogoča posameznikom pridobivanje sredstev za izobraževanje. Ker država zagotavlja nizko podporo na vseh področjih, so tudi davčni prihodki nizki.

Tabela 1: Anglosaksonski ekonomski sistem glede na pet institucionalnih področij

Institucionalno področje	Značilnost
Trg blaga	Pomembna konkurenca na podlagi cene
	Nizka stopnja regulacije
	Odprtost za tujo konkurenco in investicije
Trg dela	Nizka varnost zaposlitve
	Ni aktivne politike zaposlovanja
	Decentralizacija pogajanj o plačah
	Visoka mobilnost in fleksibilnost v zaposlovanju
Finančni sistem	Visoka zaščita manjših investitorjev
	Razpršeno lastništvo
	Pomembnost institucionalnih investitorjev
	Pravni nadzor nad korporacijami (združevanja, prevzemi)
Sistem socialne varnosti	Šibka socialna varnost
	Nizka vključenost države
	Poudarek na zmanjševanju revščine
	Zasebno financiran pokojninski sistem
Izobraževalni sistem	Nizek delež javnih izdatkov
	Visoko konkurenčen visokošolski sistem
	Šibko poklicno izobraževanje
	Poudarek na splošnem znanju
	Vseživljenjsko izobraževanje

Vir:B. Amable, The diversity of modern capitalism, 2003, str. 104–106

2.2 Skandinavski ekonomski sistem

Skandinavski ekonomski sistem, poznan tudi kot social-demokratski ekonomski sistem, je značilen za države kot so Švedska, Finska, Danska ... Ta sistem poudarja vlogo države v tržnem delovanju z namenom preprečevanja razlik, ki bi bile posledica delovanja tržnega sistema brez vpliva države.

Trg blaga je malo reguliran kljub visoki vpletenosti države, saj je dovoljen vstop tuji konkurenci in investicijam. Konkurira se predvsem na podlagi kakovosti, saj so v teh državah v povprečju zahtevni uporabniki, ki dajejo večji poudarek na kvaliteto kot ceno. (Nicoletti, Scarpetta, Boylaud, 2000, str. 8).

Trg dela pa je veliko bolj reguliran, ker ima država aktivno vlogo zaposlovanja. Trg tudi koordinira in centralizira plačna pogajanja, kar vzpodbuja produktivnost. Veliko vlogo pri odločanju imajo tudi sindikati, kajti odstotek prisotnosti sindikalne organiziranosti v Evropi je najvišji prav v državah s skandinavskim sistemom.

Kapital je koncentriran v manjšem številu večjih investitorjev, kar omogoča podjetjem razvijanje dolgoročnih strategij. Sistem je bančno temelječ, kajti beleži se visoka stopnja koncentracije bank.

Za skandinavski sistem je tipičen socialdemokratski model, kot sta ga analizirala Esping in Andersen (1991). Zanj je značilna visoka vključenost države na področju socialne varnosti,

kar daje visoko stopnjo socialne varnosti za prebivalstvo. Sistem se polni predvsem z davčnimi prihodki, pravice pa so v veliki meri univerzalne in pridobljene že z državljanstvom.

Podobno je tudi v izobraževalnem sistemu, kajti visok delež javnih izdatkov se namenja za izobraževanje. Večji poudarek se daje na kvaliteto primarnega in sekundarnega izobraževanja ter specifično znanje, poleg tega pa sistem vzpodbuja vseživljenjsko izobraževanje.

Tabela 2: Skandinavski ekonomski sistem glede na pet institucionalnih področij

Institucionalno področje	Značilnost
Trg blaga	Pomembna konkurenca na podlagi kakovosti
	Visoka vpletenost države na trgu blaga
	Odprtost tuji konkurenci in investicijam
Trg dela	Zmerno varovanje zaposlenosti
	Koordinacija ali centralizacija pogajanj o plačah
	Aktivna politika zaposlovanja
	Moč sindikatov
Finančni sistem	Visoka koncentracija lastništva
	Visoka stopnja koncentracije bank
Sistem socialne varnosti	Visoka stopnja socialne varnosti
	Močna vključenost države
	Država blaginje
Izobraževalni sistem	Visok delež javnih izdatkov
	Poudarek na kvaliteti primarnega in sekundarnega izobraževanja
	Poudarek na specifičnem znanju
	Vseživljenjsko izobraževanje

Vir: B. Amable, The diversity of modern capitalism, 2003, str. 104–106

2.3 Kontinentalni ekonomski sistem

Kontinentalni ekonomski sistem je značilen za države kot so Nemčija, Avstrija, Belgija in Nizozemska. Sistem ima veliko skupnih značilnosti s skandinavskim ekonomskim sistemom, vendar se po nekaterih značilnostih precej razlikujeta, zato ju ne moremo enačiti.

Na trgu blaga je relativno visoka pomembnost konkurence na podlagi kvalitete, vendar se kljub manjšemu obsegu zaznava tud cenovna konkurenčnost. Trg je s strani države precej reguliran, zaščita pred tujo konkurenco in investicijami pa je nizka.

Na trgu delovne sile je visoka varnost in stabilnost zaposlitve, industrijski odnosi so koordinirani na ravni sektorjev, kar vzpodbuja visoko produktivnost. Tudi sindikati imajo v tem sistemu precejšno moč.

V kontinentalnem sistemu prevladuje bančno temelječ finančni sistem. Kapital je kot v skandinavskem sistemu, koncentriran v manjšem številu večjih investitorjev, kar omogoča podjetjem razvijanje dolgoročnih strategij.

Kot je avtor Stanovnik (1998, str. 134) obrazložil v svojem delu, je stopnja socialne varnosti v državah s kontinentalnim sistemom visoka in regulirana s strani države, saj se financira s prispevki, prebivalstvu so zagotovljene pravice sorazmerne z višino plačanih prispevkov, zato se v teh državah vzpodbuja izobraževanje in čim boljša zaposlitev.

Tudi v izobraževalnem sistemu je država zelo prisotna, saj se namenja visok delež javnih izdatkov za izobraževanje. Poudarek je predvsem na sekundarnem in poklicnem izobraževanju, ki vzpodbuja višji nivo specifičnega znanja pri posamezniku. Kar ugotavljata tudi De la Fuente in Chiccone (2003, str. 3), vlaganje v izobraževanje prebivalstva poveča produktivnost in posledično tudi tehnološki napredek gospodarstva.

Tabela 3: Kontinentalni ekonomski sistem glede na pet institucionalnih področij

Institucionalno področje	Značilnost
Trg blaga	Zmerna pomembnost cenovne konkurence
	Relativno visoka pomembnost konkurence na podlagi kvalitete
	Vpletenost države
	Nizka zaščita pred tujimi podjetji in investicijami
Trg dela	Visoka varnost zaposlitve
	Stabilne zaposlitve
	Aktivna politika zaposlovanja
	Zmerno visoka moč sindikatov
	Koordinacija pogajanj o plačah
Finančni sistem	Nizka varnost zunanjih investitorjev
	Visoka koncentracija lastništva
	Bančno temelječ finančni sistem
Sistem socialne varnosti	Visoka stopnja socialne varnosti
	Socialna varnost temelječa na zaposlenosti
	Vpletenost države
	Financiranje s prispevki
Izobraževalni sistem	Visok delež javnih izdatkov
	Visok delež vpisa v sekundarne izobraževalne programe
	Razvito poklicno izobraževanje
	Poudarek na specifičnem znanju

Vir: B. Amable, The diversity of modern capitalism, 2003, str. 104–106

2.4 Azijski ekonomski sistem

Azijski ekonomski sistem je značilen za države kot so Japonska, Koreja in Singapur. Je edini sistem, ki ga ne najdemo v Evropi in se od ostalih sistemov tudi najbolj razlikuje.

Za trg blaga je značilna visoka vpletenost države, ki regulira trg in ga ščiti pred tujo konkurenco in investicijami, prav tako pa vpliva tudi na samo delovanje tržnega mehanizma. Pomembna je tako cenovna kot tudi kvalitativna konkurenca na trgu blaga. Poudarjeno veljavo na trgu imajo predvsem velike korporacije (Wölf, Wanner, Kozluk, Nicoletti, 2009, str. 45).

Na trgu dela je fleksibilnost zelo omejena. Znotraj podjetij imajo zaposleni visoko zaščito zaposlitve. Plačilna politika in napredovanje v državah z azijskim sistemom v veliki meri temeljita na starostnih kriterijih, kar pomeni da se z delovno dobo višajo tudi bonitete in možnost napredovanja. Poleg tega pa je za ta trg značilna tudi decentralizacija plačnih pogajanj.

Finančni sistem temelji na koncentriranem lastništvu in poslovnih bankah, ki so vpletene tudi v vodstvo podjetij, ponavadi kot lastnik večjega dela delnic podjetja. V vodenju podjetja sodelujejo le, če podjetje zabrede v težave, v normalnih pogojih pa sodelujejo le pri finančnih zadevah.

Sistem socialne varnosti v državah z azijskim sistemom ima značilnosti liberalnega modela (Stanovnik, str. 134), kajti zanj je značilna nizka stopnja socialne varnosti, za blaginjo države se namenja nizek del javne potrošnje, kar kaže tudi nizek odstotek potrošnje za socialno varnost v BDP-ju države.

Tudi države azijskega sistema za izobraževanje ne namenjajo veliko javnih izdatkov, ampak je bolj privatno naravnan. Poudarek je na kvaliteti sekundarnega izobraževanja in na izobraževanju znotraj podjetij, predvsem je pomembno znanstveno in tehnološko izobraževanje.

Tabela 4: Azijski ekonomski sistem glede na pet institucionalnih področij

Institucionalno področje	Značilnost
Trg blaga	Pomembnost cenovne in kvalitativne konkurence
	Visoka vpletenost države
	Visoka zaščita pred tujimi podjetji in investicijami
	Pomembnost večjih korporacij
Trg dela	Varnost zaposlitve znotraj velikih korporacij
	Omejena fleksibilnost na trgu
	Plačilna politika glede na starostno prednost
	Decentralizacija pogajanj o plačah
Finančni sistem	Nizka zaščita zunanjih investitorjev
	Koncentrirano lastništvo
	Vpletenost bank v vodstvo korporacij
Sistem socialne varnosti	Nizka stopnja socialne varnosti
	Nizek delež javne potrošnje za blaginjo
	Nizek delež potrošnje za socialno varnost v BDP-ju
Izobraževalni sistem	Nizek delež javnih izdatkov
	Poudarek na kvaliteti sekundarnega izobraževanja
	Izobraževanje znotraj podjetij
	Pomembnost znanstvenega in tehnološkega izobraževanja
	Poudarek na specifičnem znanju
	Šibko vseživljenjsko izobraževanje zunaj korporacij

Vir: B. Amable, The diversity of modern capitalism, 2003, str. 104–106

2.5 Mediteranski ekonomski sistem

Mediteranski ekonomski sistem je značilen za Španijo, Portugalsko, Italijo, Grčijo ter delno za Francijo. V določenih značilnostih je podoben kontinentalnemu ekonomskemu sistemu, vendar se razlikujeta predvsem v tem, da ima mediteranski višjo varnost zaposlitve in nižjo socialno zaščito kot kontinentalni sistem.

Za trg blaga je značilna visoka regulacija s strani države, zato je tudi trg precej zaščiten pred tujo konkurenco in investicijami. Konkurenca na trgu temelji bolj na ceni kot pa na kvaliteti. Za države z mediteranskim sistemom so značilna manjša podjetja na trgu.

Prav tako je trg dela močno reguliran, kar se odraža v visoki varnosti zaposlitve. Industrijski odnosi so konfliktno naravnani, pogajanja o zaposlitvi pa so centralizirana, kar vzpodbuja organizacijo interesov in institucionalno podporo države.

Finančni sistem je bančno temelječ s koncentriranim lastništvom, zato banke sodelujejo pri prenosih sredstev in nasploh tesno sodelujejo s podjetji. Podjetja dajejo poudarek bolj na dolgoročne strategije, pravice zunanjih investitorjev pa so slabo zaščitene zaradi civilnopravnega sistema mediteranskih držav (La Porta, 1998, str. 6).

Država je le delno vpletena na področju socialne varnosti, kar se odraža tudi v zmernem nivoju socialne varnosti za prebivalstvo. Izdatkovna struktura je usmerjena predvsem v boj proti revščini in k pokojninam, manj pa k splošni blaginji države.

Tabela 5: Mediteranski ekonomski sistem glede na pet institucionalnih področij

Institucionalno področje	Značilnost
Trg blaga	Konkurenca temelji bolj na ceni kot na kvaliteti
	Vpletenost države
	Zmerna zaščita pred tujo trgovino in investicijami
	Pomembnost manjših podjetij
Trg dela	Visoka varnost zaposlitve
	Konfliktni industrijski odnosi
	Centralizacija pogajanj o zaposlitvi
Finančni sistem	Nizka zaščita zunanjih investitorjev
	Koncentrirano lastništvo
	Bančno temelječ finančni sistem
Sistem socialne varnosti	Zmeren nivo socialne varnosti
	Zmerna vpletenost države
	Izdatkovna struktura naravnana k pokojninam in v boju proti revščini
Izobraževalni sistem	Nizki javni izdatki
	Slabo razvit visokošolski izobraževalni sistem
	Šibko poklicno izobraževanje
	Poudarek na splošnem znanju

Vir: B. Amable, The diversity of modern capitalism, 2003, str. 104–106

Za izobraževalni sistem se namenja majhen del javnih izdatkov, zato je predvsem visokošolski izobraževalni sistem slabo razvit, poudarek pa je večji na splošnem znanju

posameznika kot pa na specifičnem, ki mu daje široko možnost za zaposlitev (Estevez – Abe, Iversen, Soskice, 2001, str. 170).

Kot sem že zgoraj omenila, spada v mediteranski sistem več različnih evropskih gospodarstev, med drugim tudi Španija. V nadaljevanju bom podrobneje predstavila glavne značilnosti španskega ekonomskega sistema skozi primerjalno analizo znotraj skupine mediteranskih držav ter skozi primerjalno analizo Španije z drugimi državami kot značilnimi predstavniki preostalih štirih tipov ekonomskih sistemov.

3 PRIMERJALNA ANALIZA ŠPANSKEGA EKONOMSKEGA SISTEMA

V tem poglavju bom najprej predstavila špansko gospodarstvo skozi čas, nato bom španski sistem primerjala po posameznih področjih z ostalimi predstavnicami mediteranskega ekonomskega sistema, v zadnjem delu poglavja pa bom predstavila primerjalno analizo Španije s predstavnicami ostalih ekonomskih sistemov.

3.1 Zgodovinski razvoj španskega gospodarstva

Zgodovinski razvoj bom povzela v petih sklopih. Prvi sklop obsega čas od španske kolonizacije do prve svetovne vojne. Nato sledi obdobje pred časom vladanja generala Franca in čas njegove vladavine. Naslednji sklop obsega čas tranzicije, zadnji pa vključitev Španije v evropske integracije.

a) Od španske kolonizacije do prve svetovne vojne (1492–1914)

V 15. stoletju je prihajalo do razvoja mest, ki so temeljila na industriji in trgovini. Z željo po novih odkritjih in širjenju španskega ozemlja, so leta 1492 Španci dosegli obale Amerike in okupirali Kanarske otoke. Ker so z novo osvojenih območij sveta v Španijo prinašali surovine, zlato in začimbe, je v 16. stoletju prišlo do dviga cen in povečanega obtoka denarja. V času vladanja kralja Filipa II. so pogoste vojne načele prihodke iz bogatih kolonij, zato je kralj uvedel davek na trgovino in premoženje, razen cerkvenega. Razmere v državi so se slabšale, saj so se jemala posojila, ki niso bila vrnjena, razvrednotili so se kovanci, višji sloj in uradniki so bili podkupljivi. Nastale razmere so poglabljale krizo, ki se je nadaljevala tudi v 17. stoletju, kljub pošiljkam srebra in zlata iz kolonij. Negativen vpliv na špansko gospodarstvo je imela tudi izgubljena 30-letna vojna, po koncu katere je bilo jasno, da Španija le na videz predstavlja svetovno silo. Leta 1715 je na oblast prišel Filip V. iz dinastije Bourbonov, ki pa je zavladal na drugačen način. Uvedel je korenite spremembe, kajti zavzemal se je za centralizacijo države, pobiranje enotnih davkov in ukinitev pokrajinskih meja za trgovanje. V primerjavi z Anglijo, so se značilnosti industrijske revolucije v Španiji začele kazati šele proti koncu 18. stoletja. Edina pokrajina, ki je imela višjo stopnjo industrializacije kot ostale je bila Katalonija. Razlogi za pozno industrializacijo Španije so bili nizek razvoj podjetij in tehnologije, nizka raven izobraževanja in visok odstotek nepismenega prebivalstva. Hitrejši razvoj gospodarstva se je začel šele v času vladanja Isabele II., s prihodom tujega kapitala v drugi polovici 19. stoletja. Začela se je gradnja železnic, izkoriščanje mineralnih virov in druge aktivnosti, ki so kazale na vzpon gospodarstva. Zaradi izboljšanja gospodarskih razmer v državi, je prišlo do izoblikovanja državnega

protekcionizma, ki je poudarjal zaščito pred tujo konkurenco ter skrb in pomoč domačemu trgu.

b) Obdobje pred frankizmom (1915–1938)

V Španiji je od začetka prve svetovne vojne do državljanske vojne trajalo obdobje diverzifikacije industrije (vlaganja v ladjedelništvo, kemično industrijo, gradbeništvo) ter modernizacija zavarovalništva, transporta, telekomunikacij in turističnih zmogljivosti. Začel se je razvoj novih industrijskih mest. Pred tem obdobjem sta bila najpomembnejša tako imenovana baskovski in katalonski industrijski bazen, v tem obdobju pa se je začel gospodarsko razvijati tudi Madrid, ki je bil prej le upravni in finančni center države. Glavna razloga za razvoj španskih mest kot so Madrid, Valencia, Santander, sta: učinki tehničnih novosti in povečane investicije zaradi razdelitve kapitala, ki se je ustvaril v kolonijah, ko so se te osamosvojile od ZDA. Pozitivni vpliv na gospodarstvo pa je bila v času režima Miguela Prima de Rivere (1923–1930) tudi zaščita domače proizvodnje, z uporabo carin in ustvarjanjem ugodnih pogojev za domača podjetja v obliki fiskalnih spodbud, kreditov in raznih administrativnih ukrepov. Poleg tega pa so v času njegove vladavine tudi zniževali stopnjo brezposelnosti z zaposlovanjem preko javnih del.

Obdobje se je končalo s padcem diktature Prima de Rivere leta 1930. Sledilo je obdobje mnogih političnih in gospodarskih sprememb v državi, ki so pripeljale do skoraj triletne državljanske vojne.

c) Čas frankizma (1939–1975)

Špansko gospodarstvo je v času frankizma obsegalo tri obdobja. Obdobje avtarkije (1939–1950), ki je bilo zaznamovano z depresijo, vsesplošnim pomanjkanjem in drastično prekinitvijo procesa modernizacije in rasti, ki se je pričela pod vlado republikancev. V naslednjem obdobju (1951–1959) se začenja liberalizacija s prvimi znaki gospodarske rasti, na kar je imel velik vpliv ekspanzijski cikel ostale Evrope, ta pa je bil posledica keynesianskih politik. V tretjem obdobju (1960–1974) pa je na rast španske ekonomije vplivala rast mednarodne menjave zaradi nizke cene energije, priliva deviz iz turizma, poceni delovne sile in ekonomskih emigrantov.

Obdobje avtarkije je najbolj negativno obdobje v ekonomski in politični zgodovini Španije. Razmere v državi so se zelo poslabšale, saj je prišlo do omejevanja svoboščine, nasilnega uničevanja političnih strank in sindikatov, velikega omejevanja plač, omejevanja človekovih pravic in velike izgube nenadomestljivega človeškega kapitala (vojne in povojne žrtve, beg v tujino, itd.), rezerve tujih valut in zlata so bile izčrpane, prav tako pa je bila ohromljena tudi proizvodnja v industriji in kmetijstvu. Vse to je vplivalo na gospodarstvo, saj se je pospešena rast dohodka na prebivalca, ki je bila značilna za pretekla desetletja, zaustavila. Španija je ponovno začela zaostajati za razvojem ostalih zahodnoevropskih gospodarstev.

Ker je bila Španija v času svetovne vojne naklonjena silam osi Berlin-Rim-Tokio, jo po koncu vojne zahodne demokracije niso želele vključiti v multilateralne programe povojne obnove, zato je Francev režim sprejel politiko gospodarske samozadostnosti. Vendar pa je sprejeta politika naletela na veliko težav in posledično do nedoseganja ciljev, kar je privedlo celo v nekaterih letih do negativne ekonomske rasti in na splošno do zelo počasne gospodarske obnove države.

Za premik v obdobje liberalizacije, lahko z gospodarskega vidika štejemo vojaški dogovor ZDA s Španijo leta 1953, imenovan Madridski pakt, s katerim so si ZDA zagotovile zaveznika v hladni vojni. Španija je v zameno za postavitev vojaških baz na španskem ozemlju od ZDA dobila obsežno gospodarsko pomoč.

Od sredine petdesetih let, je inflacija ponovno začela galopirati in rezerve v tujih valutah so v enem letu drastično skopnele. Življenjski standard je ostal med najnižjimi v Evropi, zato je zaostalost kmetijstva in zemlje lastniškega sistema navkljub popravkom agrarnih reform, ohranila nizko kmetijsko produktivnost. Srednji razred in čedalje večje število turistov, sta zahtevala udobnejše življenje, kar je močno povečalo povpraševanje po uvoženih proizvodih. Sočasno je izvoz, predvsem zaradi visokega domačega povpraševanja in institucionalnih omejitev mednarodni trgovini, stagniral. Vrednost pezete je ta čas na črnem trgu dosegla zgodovinski minimum, španske obveznosti v tuji valuti pa so zrasle.

V obdobju med leti 1957 in 1959, poznanem kot predstabilizacijska leta, so se ekonomski planerji zadovoljili z delnimi ukrepi, ki so omilili inflacijo in okrepili špansko povezanost s svetovno ekonomijo. Glavni cilji Stabilizacijskega plana (sprejeti ukrepi leta 1959) so bili stabilizacija, konvertibilnost, liberalizacija in integracija. S sprejetjem potrebnih fiskalnih in monetarnih ukrepov, so želeli omejiti povpraševanje in omiliti inflacijo, obenem pa liberalizirati tujo trgovino in vzpodbuditi tuje investicije. Uspeh stabilizacijskega programa gre pripisati uspešnemu vodenju programa in državam zahodne Evrope, ki so zaradi domače gospodarske rasti bile pripravljene vlagati v špansko industrijo in turizem (Martin, 1988).

d) Tranzicija (1976–1984)

Med leti 1938 in 1973 je trajalo obdobje Francovega vladanja. Leta 1975 se je dokončno končalo frankistično obdobje, ta čas pa je predstavljal uvod v tranzicijo v političnem, gospodarskem in socio-kulturnem življenju Španije.

Francova smrt leta 1975 je predstavljala povratek demokracije ter razvoj ustavne monarhije. Po njegovi smrti je leta 1976 španski kraljevi prestol zasedel Juan Carlos, kar je bila ključna poteza za nekrvav in hiter prehod iz diktature v parlamentarno monarhijo s tržnim gospodarstvom.

Vrnitev demokracije v Španiji sovpada z velikim naftnim šokom, ki je imel velik vpliv na špansko gospodarstvo, saj je Španija 70 odstotkov svojih energetskih potreb pokrivala iz uvoza.

Leta 1977 je postalo gospodarsko stanje v Španiji zelo krizno. Dejavniki, ki so povzročili nastanek krize, so bili zvišanje stopnje inflacije med leti 1975 in 1977, znižanje povprečne rasti BDP za več kot 4 odstotne točke v primerjavi s predhodnim desetletjem, poslabšanje realnih razmerij v menjavi, podražitev izvoza, nižji dobički v podjetjih, povečanje izdatkov, povišanje stopnje brezposelnosti ...

Med političnimi strankami je vladala zaskrbljenost nad splošnim ravnovesjem gospodarskih kazalcev, ki so že nevzdržno pritiskali na stabilnost pezete. Vlada se je zato avgusta 1977 sestala s sindikati, z namenom uvesti nadzor nad plačami, da bi na ta način uravnovesili inflacijo. Konec oktobra so podpisali Fuentesov program, ki je imel dober učinek na razmere v državi.

Ko je leta 1982 prevzela vodstvo v vladi socialistična stranka pod vodstvom Felipe Gonzaleza, se je politična situacija v državi začela stabilizirati. Vendar pa so novi vladi ostale neugodne razmere iz preteklosti. Kljub vsemu pa je imela Gonzalezova vlada pri reševanju težav veliko prednost pred dotedanjimi vladami, in sicer trdno parlamentarno večino v obeh domovih parlamenta. S to večino je bilo vladi omogočeno sprejeti stroge in nepriljubljene ukrepe, katerih prejšnje vlade niso bile sposobne sprejeti zaradi premajhne podpore. Socialistična vlada se je odločila za pragmatično monetarno in fiskalno politiko z vrsto močnih varčevalnih ukrepov. Leta 1983 so predstavili usklajen in dolgoročno usmerjen program za reševanje gospodarskih težav Španije.

Prizadevanja za posodobitev in razširitev gospodarstva so bila podprta s številnimi eksogenimi dejavniki, kot so padanje cene nafte, povečanje turizma, ugoden menjalni tečaj USD za Španijo in porast investicij s tujine. Zahvaljujoč tem dejavnikom, je špansko gospodarstvo doživelo hitro rast brez obremenitve plačilne bilance, klub temu da se je gospodarstvo odpiralo tuji konkurenci, da bi izpolnila zahteve Evropske skupnosti.

e) Španija v evropskih integracijah (od leta 1985)

V osemdesetih letih se je pričel ponovni vzpon španskega gospodarstva. V letih 1985 in 1986 se je začela intenzivno povečevati ekonomska aktivnost v državi, medtem ko so ostala zahodnoevropska gospodarstva doživela vzpon že v začetku desetletja. Razlog za kasnejši razcvet gospodarstva je bil v tem, da je politični vrh dajal pretežno pozornost preoblikovanju ureditve iz avtoritativnega političnega sistema v moderno demokracijo. Šele po uspešnem političnem prehodu pa so začeli izvajati gospodarske reforme, ki so dvignile gospodarstvo. Junija 1985 je Španija podpisala pristopno pogodbo k Evropski gospodarski skupnosti (v nadaljevanju EGS), ki pa je v veljavo stopila šele leta 1986. Španiji je bilo določeno sedemletno obdobje za integracijo, v katerem se je Španija zavezala, da bo odpravila ovire pri trgovanju z ostalimi članicami EGS, uvedla v državi davek na dodano vrednost in uvedla skupnostno kmetijsko politiko.

Odprtost gospodarstva je pozitivno vplivala na rast španske ekonomije. Po času tranzicije, ko je bilo povprečno letno zvišanje BDP pod enim odstotkom, je sledilo obdobje ekspanzije. V primerjavi z evropskim povprečjem, je bila rast zelo močna, kar je Španiji omogočilo postopno konvergenco z evropskim povprečjem v višini dohodka na prebivalca.

Kljub temu, da je vstop v EGS pripomogla k ponovnemu zagonu španskega gospodarstva, pa so nekateri pomembni kazalci gospodarstva ostali skoraj nespremenjeni in veliko nižji v primerjavi s kazalci ostalih članic. Problematična področja so bila brezposelnost, obrestne mere, inflacija, stanje javnih financ ter dohodkovne razlike med regijami. S podpisom Maastrichtske pogodbe o Evropski uniji ter Gospodarski in denarni uniji leta 1992, so se začele kazati izboljšave tudi na teh področjih. Cilja pogodbe sta bila preko enotnega trga spodbuditi uravnotežen in vzdržnostni gospodarski in socialni napredek ter doseči večjo gospodarsko in socialno povezanost med članicami. Pogodba je vključevala tudi ustanovitev sklada za gospodarsko in socialno kohezijo ter reformo strukturnih skladov.

Španija je po vstopu v Gospodarsko in denarno unijo pospešeno izvajala ukrepe za doseganje omejevalnih kriterijev za vključitev in jih tudi dosegla. Rezultati prizadevanj so bili padec letne stopnje inflacije iz 6 na 2 odstotka, proračunski primanjkljaj so z začetnih 7 odstotkov znižali na zahtevane 3 odstotke BDP, dolgoročne obrestne mere so se znižale iz 11,5

odstotkov za polovico in ohranitev menjalnega razmerja domače valute proti valutam Evropskega denarnega sistema.

Problem, ki je začel pestiti Španijo, je bil neenakomeren razvoj regij, ki je kljub ustanovitvi strukturnih skladov tudi po letu 1997 ostal nerešen, kajti razlike v dohodku med centralnimi in obrobnimi regijami so se vztrajno povečevale. V osrednjih regijah se je povečeval dohodek na prebivalca in število prebivalcev, medtem ko je bila rast ostalih regij nižja od povprečja v državi.

3.2 Primerjalna analiza španskega ekonomskega sistema znotraj skupine mediteranskih držav

Značilnost Španije, kot tipičnega mediteranskega sistema, je visoka državna regulacija, kar je bilo izrazito v preteklosti, z vstopom v EU pa se je regulacija začela zmanjševati. Večji poudarek je na cenovni kot kvalitativni konkurenci, vendar se pri Španiji zaradi še vedno precejšne državne regulacije to kaže dosti manj, kot pri ostalih predstavnicah mediteranskega sistema.

Trg dela je močno reguliran in rigiden, kar se odraža v visoki stopnji brezposelnosti in pogostimi pogajanji v obliki stavk. Na tem področju je v Španiji bolj reguliran sistem, kot pri ostalih predstavnicah mediteranskega sistema, kar se kaže tudi v stopnji brezposelnosti, ki je v Španiji v letu 2010 presegla 20 odstotkov, medtem ko so imele ostale predstavnice nižjo, in sicer Portugalska 12 odstotkov, Grčija 12,6 odstotkov in Italija 8,4 odstotke (Eurostat, 2010).

Finančni sistem je v vseh predstavnicah mediteranskega sistema bančno temelječ, kjer imajo banke močno in neposredno povezavo s podjetji. Prav tako je prisoten pojav koncentriranega lastništva v podjetjih. Slabost, s katero se srečujejo vse mediteranske države, pa je nizka zaščita malih delničarjev. Bančni sistem v mediteranskih državah se odraža v velikem številu delovanja poslovnih bank, hčerinskih tujih bank, hranilnic in podobnih finančnih institucij.

Sistem socialne varnosti je reguliran s strani države, financira se iz prihodkov od prispevkov, med mediteranskim državami: Španija, Grčija in Portugalska. Te so v letu 2009 namenile povprečno 26 odstotkov bruto domačega proizvoda za socialno varnost, za razliko od Italije, ki je namenila skoraj 30 odstotkov (Eurostat, 2010). Kljub manjšim razlikam v višini javnega financiranja je razvidno, da ne obstajajo velike razlike med državami v mediteranski skupini.

Vsem predstavnicam je skupno, da namenjajo nizek del javnih izdatkov za izobraževanje, zato je tudi slabo razvit visokošolski izobraževalni sistem, kar kaže tudi podatek, da je Španija namenila v letu 2009 4,6 odstotka bruto domačega proizvoda za izobraževanje (Eurostat, 2010), podoben odstotek izdatkov pa so imele tudi ostale. Poudarek v šolstvu v mediteranskih državah je bolj na splošnem kot specifičnem znanju, prav tako pa je tudi šibko poklicno izobraževanje.

Zgoraj sem predstavila značilnosti glavnih predstavnic mediteranskega sistema po petih institucionalnih področjih. Države imajo najbolj podobne značilnosti in načine delovanja v finančnem in izobraževalnem sistemu, manjše razlike so na trgu dela, v sistemu socialne varnosti in na trgu blaga. Vendar so tudi na teh področjih razlike le v deležih in stopnjah, ne pa toliko v samem funkcioniranju sistemov.

3.3 Primerjalna analiza španskega ekonomskega sistema z glavnimi predstavniki drugih ekonomskimi sistemov

V nadaljevanju bom primerjala Španijo kot tipično predstavnico mediteranskega ekonomskega sistema s predstavnicami ostalih ekonomskih kapitalističnih sistemov. Predvidevam, da so razlike po posameznih področjih večje kot pri primerjavi znotraj skupine mediteranskih držav. Primerjalna analiza Španije z drugimi ekonomskimi sistemi temelji na reprezentativnih državah za posamezne ekonomske sisteme in sicer Španija za mediteranski, Nemčija za kontinentalni, Švedska za skandinavski, Velika Britanija za anglosaksonski in Japonska za azijski ekonomski sistem.

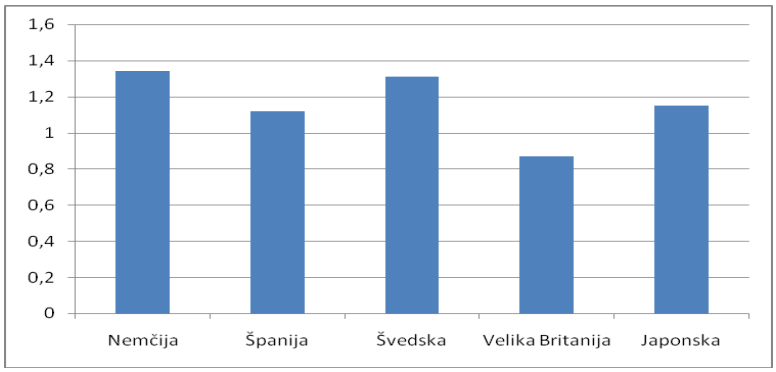
3.3.1 Primerjava na trgu blaga

Stopnja državne regulacije v Španiji je skozi zgodovino nihala, saj so bila obdobja, ko so se nagibali k državnemu protekcionizmu in obdobja k odprtemu gospodarstvu. Z vstopom v evropske integracije se je gospodarstvo po daljšem obdobju zaprtosti začelo odpirati.

Po raziskavi študije OECD avtorice Wölf (2009), spada špansko gospodarstvo med države z nizko stopnjo protikonkurenčnih omejitev, zaradi povečane liberalizacije trga blaga in novih reform, ki so med drugim tudi skladne z reformami in regulacijami drugih držav, predvsem članic Evropske unije.

Merjeno z OECD indeksom, ki določa stopnjo državne restriktivnosti med 0 (najmanj restriktivno) in 6 (najbolj restriktivno), je Španija imela leta 1998 indeksno vrednost 2,6 do leta 2008 pa se je spustila na 1,1. Dobljena vrednost je rezultat nizke stopnje državnega nadzora trga preko javnega lastništva in drugih oblik reguliranja, malo ovir pri vstopu podjetij na trg ter stopnje omejitev za tujo konkurenco in investitorje, ki pa so v Španiji še vedno višje, kajti na tem področju se gospodarstvo uvršča med srednje regulirana gospodarstva.

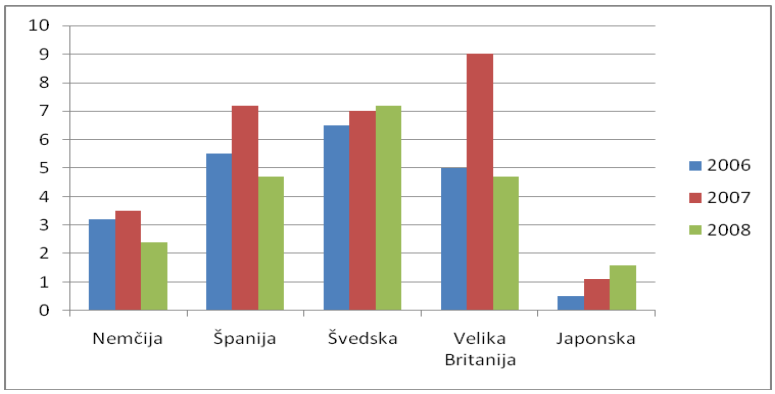
Slika 1: Stopnja regulacije, merjena s kazalniki uravnavanja trga blaga od 0 do 6 (2008)

Vir: Wölf, Wanner,Kozluk, Nicoletti,Ten years of product market reform in OECD countries, 2009.

V primerjavi s predstavnicami ostalih ekonomskih sistemov, spadata Španija in Japonska v povprečje. Švedska in Nemčija imata višjo stopnjo državne regulacije, na drugi strani pa je Velika Britanija, ki ima nizko stopnjo regulacije, kajti država ne posega veliko v delovanje trga.

Slika 2: Direktne tuje investicije (2006–2008) v izbranih državah

Vir: Eurostat, Country profiles, 2010.

Iz grafa (Slika 2) je razvidno, da je za Španijo kot tipičen mediteranski sistem, značilna zmerna zaščita pred tujo trgovino in investicijami, za razliko od Japonske na eni strani, ki ima tipičen azijski sistem z visoko zaščito pred tujimi investicijami ter posledično malo tujih investicij v državo, na drugi strani pa Švedsko, kot državo s skandinavskim sistemom, ki je odprta za tuje investicije in ima, kot je razvidno iz grafa (Slika 2) v povprečju največ tujih investicij med obravnavanimi državami.

Pri primerjavi Španije s predstavnicami ostalih sistemov je razvidno, da se špansko gospodarstvo glede na stopnjo restriktivnosti na trgu blaga uvršča v povprečje, saj Švedska in Nemčija dosegata višjo stopnjo, Japonska podobno stopnjo kot Španija, nižjo pa Velika Britanija, ki ima precej nereguliran sistem.

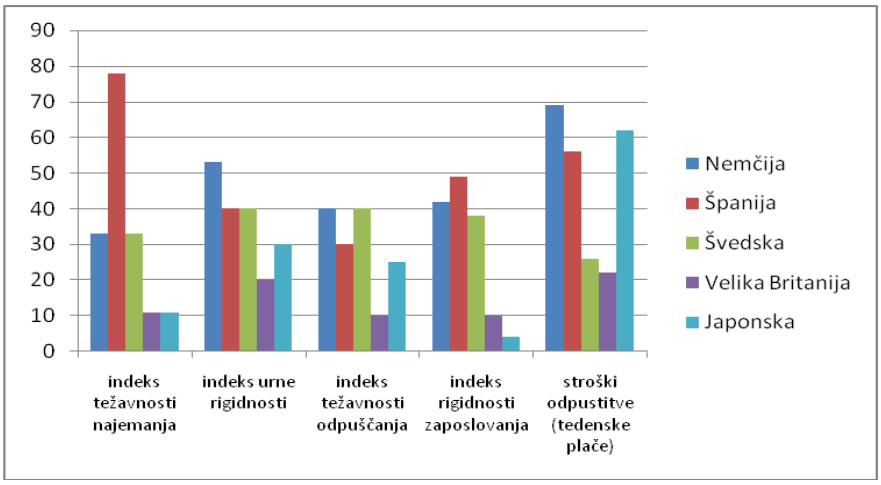
3.3.2 Primerjava trga dela

Trg dela v Španiji je močno reguliran in precej rigiden, saj so mehanizmi določanja plač in kolektivni pogajalski sporazumi centralizirani. Na trgu prevladuje nizka mobilnost delovne sile. V Španiji je politika zaposlovanja s strani države dobro razvita, saj ima močan regulatorni vpliv na trg dela.

Za Španijo so značilni konfliktni industrijski odnosi med delavci in vodstvom, kar pomeni, da se pogoji dela in višina plač pogosto določata s pogajanji na konflikten način, kot so stavke. Sindikalna združenja v Španiji niso visoko številčno zastopana in nimajo takšne moči, kot jo imajo sindikati v državah s skandinavskim ekonomskim sistemom, vendar so kljub temu pomembni pri dogovorih o ekonomskih in socialnih vprašanjih.

Z grafa (Slika 3) lahko razberemo posamezna področja regulacije na trgu delovne sile za izbrane države. Primerjalna analiza Španije s predstavnicami ostalih ekonomskih sistemov pokaže, da ima Španija visoko stopnjo regulacije, medtem ko je država z nizko stopnjo regulacije na vseh področjih Velika Britanija in na nekaterih tudi Japonska.

Slika 3: Regulacija na področju zaposlovanja v letu 2009

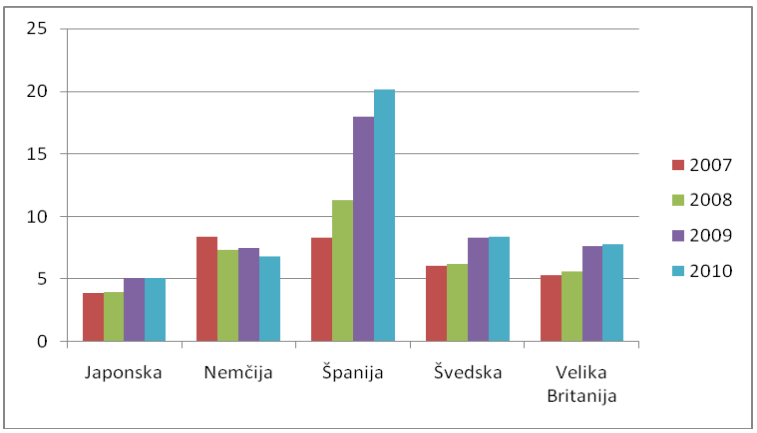

Vir: Employing Workers, 2010.

Delovanje trga dela je povezano z delovanjem trga blaga, kar kažejo tudi rezultati analize. Zelo izrazito se kaže v Veliki Britaniji, kjer je nizka regulacija na obeh trgih, precej podobno je tudi na Japonskem. Za Švedsko je značilna večja regulacija na trgu blaga, vendar je zaradi visoke stopnje izvoza trg fleksibilen, kar pa privede do zmernega varovanja zaposlenosti in aktivne politike zaposlovanja. Za Španijo in Nemčijo je značilna visoka vpletenost države na trgu blaga in posledično je tudi na trgu delovne sile zagotovljena visoka varnost zaposlitve.

Negativne posledice rigidnega trga v Španiji so se pokazale v preteklih letih, ko je stopnja brezposelnosti strmo narasla. Od začetka gospodarske krize v Evropi konec leta 2007, je od 4.6 mio brezposelnih v Euro območju, bilo 2.5 mio brezposelnih s Španije, kar je tudi razvidno z grafa (Slika 4) (OECD Employment Outlook 2010, 2010). Razlog za drastično povečanje brezposelnosti je tudi v začasni zaposlitvi, kajti v Španiji je bila visoka stopnja začasne zaposlitve, ki pa v obdobju krize začne padati prva. Zaradi visoke brezposelnosti, je država začela sprejemati ukrepe za njeno zmanjšanje. S programi za dvig zaposlenosti preko podjetij in programi za pomoč brezposelnim, tako v finančnem smislu kot tudi s programi za reševanje dolgotrajne in strukturne brezposelnosti za ponovno vključevanje na trg dela. Iz grafa (Slika 4) je razvidno, da ima od analiziranih držav Španija največjo stopnjo brezposelnosti, ostale države jo uspešno držijo na nižji ravni, Nemčija pa je uspela v zadnjih letih stopnjo celo znižati.

Slika 4: Stopnja brezposelnosti v obdobju 2007–2010 v izbranih državah

Vir: Eurostat, Country profiles, 2010.

Pri primerjavi Španije z ostalimi državami na trgu dela je opazno, da je regulacija s strani države najvišja v Španiji, tudi v Nemčiji, medtem ko je nižja na Švedskem, Veliki Britaniji in na Japonskem. Prav tako ima največji problemom brezposelnosti Španija, medtem ko imajo ostale države dosti nižjo stopnjo brezposelnosti.

3.3.3 Primerjava finančnega sistema

Španija ima bančno temelječ finančni sistem, katerega glavna značilnost je močna in neposredna povezava med podjetjem in glavno banko. Poleg mediteranskega sistema Španije, najdemo podobno ureditev tudi na Japonskem in v Nemčiji, za razliko od Velike Britanije in Švedske, kjer prevladuje sistem temelječ na finančnih trgih.

Za Španska podjetja je značilna ureditev koncentriranega lastništva, kar pomeni, da imajo večinski lastniki kontrolo nad upravo podjetij in odločanje pri strateških načrtih. Negativna stran tovrstne ureditve podjetij je nizka zaščita manjših delničarjev.

Do začetka 70. let dvajsetega stoletja, je bil španski finančni sistem zaprt, z močno regulacijo in zaščito pred tujo konkurenco, zato so glavno vlogo igrale velike banke, hkrati pa imele tudi lastniški del v večini podjetij. Kasneje z vstopom v Evropsko unijo pa se je španski trg odprl tudi za tuje banke. Konec leta 2009 je bilo v španskem finančnem sistemu evidentiranih 48 poslovnih bank v večinski domači lasti ter 106 tujih bank, poleg njih kot finančni posredniki deluje še 46 hranilnic ter 153 drugih finančnih institucij. (Banco de Espana, 2010)

Podoben sistem kot ga ima Španija, je značilen tudi za Nemčijo, Švedsko in Japonsko, saj so prav tako bančno temelječi sistemi, imajo visok delež koncentriranega lastništva v podjetjih in nizko stopnjo zaščite manjših delničarjev. Nasprotje tem sistemom je Velika Britanija, ki ima tržno temelječ sistem z razpršenim lastništvom v podjetjih, veliko vlogo institucionalnih investitorjev ter visoko zaščito manjših delničarjev.

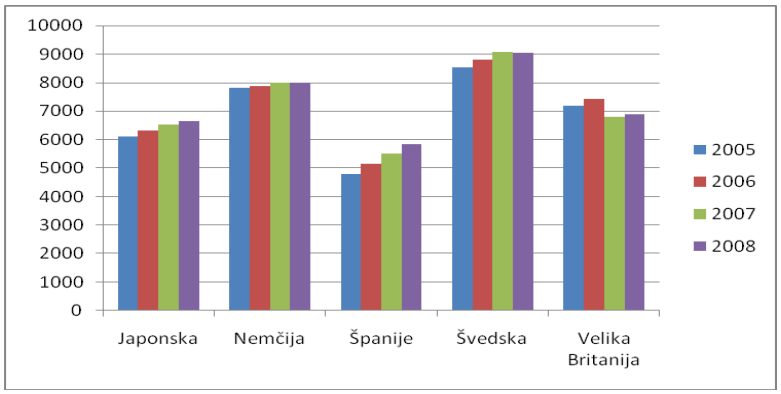
Glede finančnega sistema v državi so si Španija, Japonska in Nemčija v veliki meri podobne, saj se pri vseh pojavlja bančno temelječ sistem, medtem ko imajo Švedska in Velika Britanija sistem temelječ na finančnih trgih.

3.3.4 Primerjava sistema socialne varnosti

Če analiziramo sistem socialne varnosti po modelu Esping-Andersena (1991), Španijo uvrščamo med države s konzervativnim modelom, saj si višino socialne varnosti posameznik zagotavlja sorazmerno z višino prispevkov, ki jih plačuje. Državljani, ki so zaposleni, plačujejo prispevke sorazmerno z višino dohodkov in premoženja. Otroci, študenti, zakonito brezposelni in upokojenci pa so upravičeni do osnovnega zdravstvenega zavarovanja brez plačevanja dajatev.

Španija je po višini izdatkov med analiziranimi državami najnižje. Vendar pa v vseh analiziranih državah višina izdatkov za socialno varnost iz leta v leto narašča.

Slika 5: Izdatki za socialno varnost v obdobju 2005–2008 merjeni v evrih na prebivalca

Vir: Eurostat,, Country profiles, 2010.

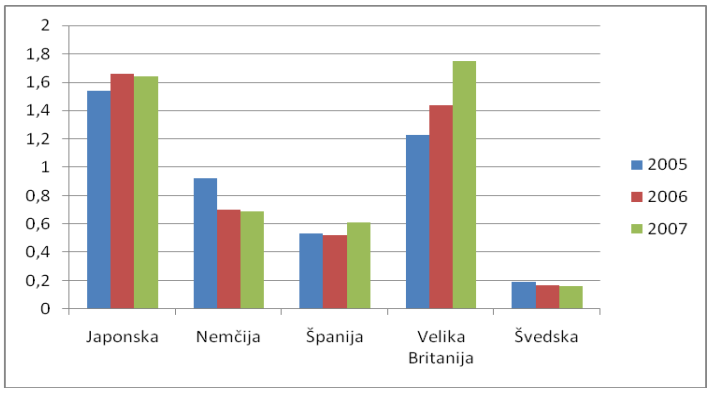
Iz grafa (Slika 5) je razvidno, da Španija ne namenja toliko izdatkov za socialno varnost kot Švedska s tipičnim socialdemokratskim modelom, ki predstavlja državo blaginje z visoko stopnjo državne regulative. Španski sistem posameznike vzpodbuja k izobraževanju in iskanju čim boljše zaposlitve ter posledično zagotavljanja čim več pravic s sistema socialne varnosti. Podobno sistem deluje tudi v Veliki Britaniji, kljub višjim izdatkom za socialno varnost kot jo ima Španija. Vendar pa ima Velika Britanija liberalni model, zaradi česar se sistem socialne varnosti razlikuje od španskega. Španska izdatkovna struktura je naravnana predvsem k zagotavljanju pokojnin in preprečevanju revščine, manj pa k težnji splošne blaginje v državi, podoben sistem socialne varnosti pa uporabljajo tudi v Nemčiji in na Japonskem.

Višina državnih izdatkov ne pomeni vedno višine zagotavljanja pravic državljanom, saj je odvisno od modela po katerem funkcionira gospodarstvo posamezne države in kako razporeja izdatke za socialno varnost. Iz analize je razvidno, da Švedska in Nemčija na eni strani namenjata veliko za socialno varnost, Japonska in Velika Britanija imata nižje izdatke, Španija pa od vseh analiziranih držav namenja najnižje izdatke.

3.3.5 Primerjava izobraževalnega sistema

Španski izobraževalni sistem se nahaja med javnim in zasebnim financiranjem, saj kot je razvidno iz grafa (Sliki 6), država namenja zmeren delež javnih izdatkov za izobraževanje. Španija v primerjavi z ostalimi analiziranimi državami sodi v povprečje, nižje izdatke ima Velika Britanija z anglosaksonskim ekonomskim sistemom, ker ima pretežno zasebno financiranje izobraževanja, medtem ko ima Švedska s skandinavskim sistemom relativno višje izdatke, saj izobraževanje v večini financirajo z javnimi izdatki. Vendar pa količina javnih izdatkov namenjenih za izobraževanje, v Španiji narašča, saj so od leta 1999, ko so znašali 25,7 mio €, do leta 2006 narasli že na 42,3 mio €. Razlogi za naraščanje so večje zanimanje za izobraževanje v državi, izboljšanje izobraževalnega sistema, sodelovanje s tujimi institucijami, ki zahtevajo določene standarde, vseživljenjsko izobraževanje ...

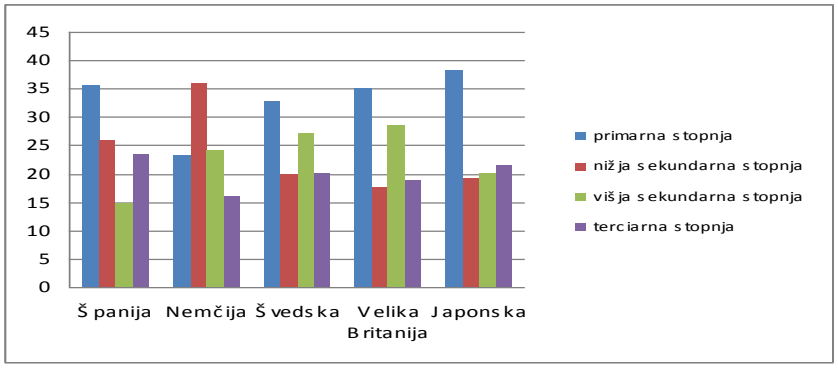
Slika 6: Zasebni izdatki za izobraževanje v odstotku BDP-ja v obdobju 2005–2007

Vir: Eurostat, Country profiles, 2010.

Tudi izobrazbena struktura države, Španijo v evropskem merilu uvršča v povprečje. Sicer ima še vedno velik delež prebivalstva nižjo stopnjo izobrazbe, vendar pa se odstotek prebivalstva s terciarno stopnjo izobrazbe strmo povečuje, kar je razvidno tudi iz grafa (Slika 7). Slabost španskega je, da terciarna izobrazba ni dostopna vsem, saj je s strani države financirana pretežno le primarna in nižja sekundarna stopnja, medtem ko je višja sekundarna in terciarna stopnja izobraževanja v precejšni meri zasebno financirana, česar pa si vsi ne morejo privoščiti.

Slika 7: Odstotek ljudi v državi na posamezni stopnji izobraževanja v letu 2007

Vir: Eurostat, Country profiles, 2010.

Za Španijo je značilen večji poudarek na splošnem znanju kot na specifičnem, zato je celotni način izobraževanja usmerjen bolj na široko znanje, ki posamezniku omogoča širši spekter zaposlitvenih možnosti in pridobivanje specifičnega znanja znotraj podjetij. V Španiji kot tudi v Veliki Britaniji je poklicno izobraževanje slabo razvito, saj ne dajejo velikega poudarka na industrijsko znanje, ampak predvsem na podjetniško znanje, za razliko od Švedske, ki imajo kvalitetno poklicno izobraževanje.

V primerjavi z Veliko Britanijo, Švedsko in deloma tudi Japonsko, kjer dajejo velik poudarek na vseživljenjsko izobraževanje, je v Španiji in Nemčiji tovrstno izobraževanje manj prisotno. Vendar pa v zadnjem obdobju tudi v Španiji pridobiva na pomenu, kajti trg zahteva fleksibilnost delavcev in hitro prilagajanje na novo delovno okolje, poleg tega pa tudi hitri tehnološki razvoj zahteva stalno izobraževanje in izpopolnjevanje znotraj podjetij.

Analiza je pokazala da so na eni strani Velika Britanija in Japonska, ki imata pretežno zasebno financiranje, na drugi pa Švedska, ki pa ima pretežno javno financiranje, medtem ko

se Španija in Nemčija nahajata vmes. Prav tako pa se razlikujejo države tudi po tem, da Španija in Velika Britanija večjo pozornost dajeta splošnemu znanju, medtem ko Švedska, Nemčija in Japonska bolj poudarjajo specifično znanje.

SKLEP

Značilnosti kapitalističnih ekonomskih sistemov gospodarstva sem v diplomski nalogi opredelila skozi pet institucionalnih področij. Za trg blaga je značilna težnja po liberalizaciji, vendar se kapitalistični ekonomski sistemi med seboj razlikujejo glede na stopnjo državnega nadzora, z ustvarjanjem ovir pri vstopu na trg novim podjetjem in določanjem ovir v trgovini in investicijah. Na trgu dela se sistemi razlikujejo glede na stopnjo fleksibilnosti, plačna pogajanja in industrijske odnose ter stopnjo državne regulacije trga. Finančne sisteme držav lahko razdelimo v dve skupini - države z bančno temelječim sistemom in države s sistemom, ki temelji na finančnih trgih. Sistemi socialne varnosti v državah se razlikujejo glede na obseg in kvaliteto ugodnosti, ter jih kot takšne lahko delimo na konzervativni, socialdemokratski in liberalni model. Prav tako pa se razlikujejo tudi izobraževalni sistemi držav glede na različne količine državnih izdatkov za izobraževanje, izobrazbene strukture populacije, profilov znanj in različnega vključevanja vseživljenjskega izobraževanja.

S pomočjo omenjenih petih institucionalnih področij lahko opišemo pet različnih tipov kapitalističnih ekonomskih sistemov. Anglosaksonski sistem, ki ga imajo npr. v Veliki Britaniji, na vseh področjih poudarja učinkovitost tržnega mehanizma. Skandinavski sistem, značilen za države kot je Švedska, poudarja veliko vlogo države na vseh področjih z namenom zmanjševanja socialnih razlik v državi. Za kontinentalni sistem, ki prevladuje v državah kot je Nemčija, je prav tako kot pri skandinavskem pomembna koordinacija s strani države, vendar v manjšem obsegu. Mediteranski sistem ima nekaj skupnih značilnosti s kontinentalnim sistemom, vendar se razlikuje predvsem zaradi visoke varnosti zaposlitve in nizke socialne varnosti. Ena od predstavnic slednjega sistema je tudi Španija. Značilnosti azijskega ekonomskega sistema pa je velika vpletenost države v razvoj gospodarstva na eni strani in na drugi nizka socialna varnost. Tipična država predstavnica omenjenega modela je Japonska.

Ker sem se osredotočila na gospodarstvo Španije, kot države predstavnice mediteranskega sistema, sem podrobneje preučila delovanje španskega gospodarstva v preteklosti. V 15. stoletju je Španija širila kolonialna območja. Kljub pritokom surovin iz osvojenih območij, je špansko gospodarstvo slabelo vse do 18. stoletja, ko se je začel počasen vzpon. V 60-ih letih je dosegala visoko stopnjo rasti, nato pa se je v obdobju po naftnem šoku začelo obdobje divergence. Hitrejši razvoj se je začel šele v poznih 80-ih. Težava španskega gospodarstva je bila še vedno precejšna zaprtost za tuje investicije v državi. Do sprememb je prišlo z vstopom v Evropsko skupnost. Večja odprtost države je pozitivno vplivala na gospodarstvo s tujimi investicijami in veliko neizkoriščenega potencialna Španije.

V zadnjem delu diplome sem najprej špansko gospodarstvo primerjala po petih institucionalnih področjih z Italijo, Portugalsko in Grčijo, pri čemer sem prišla do ugotovitve, da je poleg naštetih, tudi Španija tipična predstavnica mediteranskega ekonomskega sistema.

V nadaljevanju sem naredila primerjalno analizo z zgoraj omenjenimi državami predstavnicami drugih ekonomskih sistemov. Ugotovila sem, da je bil španski trg blaga do vstopa v Evropsko unijo precej zaprt, sedaj pa ima dokaj nizko stopnjo protikonkurenčnih

omejitev, podobno je tudi na Japonskem, še nižjo imajo v Veliki Britaniji, višjo stopnjo pa beležijo v Nemčiji in na Švedskem. Trg dela v Španiji je reguliran, prav tako v Nemčiji, na Švedskem je povprečna stopnja, medtem ko je za Japonsko in Veliko Britanijo značilna nizka stopnja regulacije. Finančni sistem v Španiji, na Japonskem in v Nemčiji je bančno temelječ, saj imajo osrednjo vlogo pri poslovanju podjetij banke, nasprotno imajo sistem temelječ na finančnih trgih v Veliki Britaniji in na Švedskem. Sistem socialne varnosti v Španiji, Nemčiji in na Japonskem je urejen po konzervativnem modelu, Švedska ima socialdemokratski model, medtem ko je v Veliki Britaniji liberalni model. Španski in nemški izobraževalni sistem je delno financiran s strani države, delno pa zasebno, na Švedskem prevladuje javno financiranje, Velika Britanija in Japonska pa imata pretežno zasebno financiranje.

LITERATURA IN VIRI

1. Amable, B. (2003). *The diversity of modern capitalism*. New York: Oxford University Press.

2. Banco de España. (2010). *Report on banking supervision in Spain 2009*. Madrid : Banco de España.

3. Boylaud, O., Nicoletti, G., & Scarpetta, S. (2000). *Summary indicators of product market regulation with an extension to employment protection legislation*. Paris: OECD.

4. Černe, F. (1981). *Splošna teorija ekonomskega sistema družbe*. Ljubljana: Uradni list SRS.

5. Dahl, R., & Lindblom C. E. (1953). *Politics economics and welfare : planning and politico-economic systems resolved into basic social processes.* New York: Harper & Row.

6. Davis, E. P. (2001). *Institutional investors and corporate governance*. London: Brunel University.

7. De la Fuente, A., & Ciccone, A. (2003). *Human capital in a global and knowledge-based economy.* Luxembourg: Office for official publications of the european communities.

8. *Employing Workers*. Najdeno 15. septembra 2010 na spletnem naslovu http://www.doingbusiness.org/exploretopics/employingworkers

9. Esping – Andersen, G. (1991). *The three worlds of welfare capitalism*. Cambridge, Oxford: Polity press.

10. Estevez – Abe, M., Iversen, T., & Soskice, D. (2001). *Social protection and the formation of skills: A reinterpretation of the welfare state.* Oxford: Oxford scholarship online monographs.

11. Eurostat (2010). *Country profiles*. Najdeno 14. julija 2010 na spletnem naslovu http://epp.eurostat.ec.europa.eu/portal/page/portal/eurostat/home

12. Eurostat (2010). *Europe in figures*. Najdeno 2. septembra 2010 na spletnem naslovu http://epp.eurostat.ec.europa.eu/cache/ITY_OFFPUB/KS-CD-10-220/EN/KS-CD-10-220-EN.PDF

13. Evropa (2010). *Evropa v 12 poglavjih*. Najdeno 16. julija 2010 na spletnem naslovu http://europa.eu/abc/12lessons/index_sl.htm

14. Gardner, H. S. (1998). *Comparative economics sistems* (2. izdaja). Orlando: The Dryden Press.

15. Hall, A. P., & Soskice, D. (2001). *Varieties of capitalism*. New York: Oxford university press.

16. Holesovsky, V. (1977). *Economic systems; analysis and comparison*. Tokyo: McGraw-Hill Kogakusha.

17. *Instituto Nacional de Estadistica*. Najdeno 14. julija 2010 na spletnem naslovu http://www.ine.es/

18. Jaklič, M. (2009). *Poslovno okolje in gospodarski razvoj*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

19. Jelčić, B. (1973). *Ekonomika obrazovanja* . Zagreb: Školska knjiga.

20. La Porta, R. (1998). *The journal of political economy*. Law and finance. Str. 106.

21. Lindblom, C. E. (1977). *Politics and markets : the world's political economic systems.* New York: Basic Books

22. Martin, B. (1988, december). A Country study: Spain - Chapter 3 - The Economy. Najdeno 27. julija 2010 na spletnem naslovu http://lcweb2.loc.gov/frd/cs/estoc.html

23. *Ministerio de educacion*. Najdeno 5. septembra 2010 na spletnem naslovu http://www.educacion.es/portada.html

24. OECD Employment Outlook 2010 (2010). *Moving beyond the job crisis*. Paris: OECD.

25. Samuelson, P., & Nordhaus, W. (2002). *Ekonomija* (16. izdaja). Ljubljana: GV Založba.

26. Senjur, M. (2002). *Razvojna ekonomika – teorije in politike gospodarske rasti in razvoja.* Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

27. Stanovnik, T. (1998). *Javne finance*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

28. Wölfl, A., Wanner, I., Kozluk, T., & Nicoletti, G. (2009). *Ten Years of Product Market Reform in OECD Countries: Insights from a Revised PMR Indicator*. France: Economics Department Working Papers, No. 695. OECD Publishing.